

Mátohy

alebo

NOČNIE STRAŠIDLÁ

z udalostí a zo života.

A poučení a zabaveniu

spísal a vydal:

FERDINAND JESENSKÝ.

Trencsín, 1876.

Tlačou Fr. K. Škarničla.

Revízia
1965

REVÍZIA

1976

Signalóra I

Čís. prírastk. P28945

Čís. inv. dán. I 6235/51

Knižnica Štátneho pedagogického
ústavu v Bratislave.

Matoha w hore.

Bolo to za pekného nowembrowého večera, keď som sa ponáhlal z mesta E... prez dolinu G... domom na B... Sňahu nebolo mnoho, a cesta cez dolinu bola uhladená od tých, ktorí vozili drevo z hory do dediny T... — Všade bolo ticho, len tu i tu sowa a kuwik húkaly, ako čoby schválne chcely cestu človekovi milšsou urobiť. Je to pár hodinová cesta a večer nie najprijemnejšia; lebo nie len že z oboch strán hory vypínajú sa, ale tu i tu aj taký ludia nočnou chvíľou túlajú sa, ktorí sice nepoblúdili ale čakajú len preto tam, aby idúcich pocesťných ľudí okradnúť a olúpiť mohli. Ja som práve w ten čas len esťte po prvý raz bol tú cestu nohami meral, a preto nebol div, keď aj otupná mi ona bola,

a to tým otupneššia, že to potme bolo. Asi w polowici doliny, zapalujúc si cigarku a stúpajúc ďalej k predu kroč za krokom, ponáhľajúc sa domow — naraz sľiadnem asi na 50 krokow — pečne sediacu hroznu potworu, majúc šširoký klobúk a ruky proti mne wystrčené. Z rozmýššlal som, čo reku mám urobiť, či wrátiť sa naspäť, alebo dáťo obisť tú potworu? Wrátiť sa mi bolo delako a obisť preto nebolo mi možné potworu tú, že z jednej strany wysoký wrch wypínať sa, z druhej ale strany hľboký potok tiekol cez dolinu.

Z nebolo iné mi možné, ako k potwore dál na predok stúpäť, kerá sa mi z cesty wystúpiť nemienila. — Čim som bližej prichodil k potwore, tým som wätšši strach cítil, mysliac si aj to, že dáky zly člowek na možnú lúpež tam čaká. A ako bolo možné na dačo iné mysleť? Kdože o jedenástej hodine večer by chcel w snahu oddychowať a tam čakať? Len esšte pár krokow, a už oči w oči s mátohou sme. „Dobré slowo witazi,“ wrawí porekadlo, a práwe preto i ja súc pri strassiakowi zamowal som: „Pán Boh daj dobri večer!“ — Strassiak čussi a len sedi, sta by bol prikuwany tam. Za cele zblížiac sa k nemu a čhtiac sa mu lepššie prizrieť do oči, k nemalému zadiveniu môjmu widim, že to nie chlap s čiernym klobúkom sedi tam,

ale — veľký — obhorený peň bukový predstavoval toho strasťaka w noci.

Pozdejší som sa dozvedel, že ten istý bukový peň, tam nejednému bol strachu nahnal, keď tou cestou w noci cestoval.

-Velikánsky chlap w hore.

Bolo to jedného jásenieho večera, keď nábožný starec N. oneskoriac sa w susednom mestečku stúpäl z trhu už neskoru večer domov do dediny B. Krásna dolina, majúca bystrý potôček rozprestierala sa, a potôček svojim silným šumotom obwieseloval cestovateľa. Starec ten hovorí sám k sebe: „Akto to stým našim obecným ľuďom, aj o tomto mieste tára, že tu strasťiema!“

Sotvá ale poslednie slovo sám k sebe prehovoril, a sotvá dakolko krokov na predok spravil, už mu w ceste stál velikánsky chlapisko, majúc nad mier dlhé, holé hrdlo a holú hlavu, ruky ale až po zem dolu owesené. Aby sa starček tejto, pred tým nikdy newidanej potvore vyhnuť môhol, pekne krásne aj w čiž-

mách prebrodil potok a ponáhľal sa domov, čo mu duffa dala, sa nabraný strachom. Celú noc nepokojila ho tá mysslienka: kde tak welikánsky chlap tam wziať sa môhol. Ale daromné wffetko jeho hádanie a wyswetlowanie ostalo.

Pár dni pozdejsšie ffiel zase ten starček tou istou cestou wo dne do mesta, a weru nie málo zadiwil sa nad tým, keď jeho strassiak, kerého pred pár dnima bol obchodil esse aj wtedy na tom istom mieste stál, kerý už ale po widne nie wiac welkého chlapa, ale len obřatú wrbu predstavowal.

Horár striel'al na mátohu.

Jedného wečera pozwaný bol Duro Boriewka horár do susednej dediny na swadbu pre zabawenia. Bola to asi hodina chódze od jeho obydliá, a musel isť cez lawičku preloženú cez potok, kerý potok celú dolinu na dve čiastky delil. Náš horár zabawil sa na spomenutej swatbe (weseli) až do pol noci, a keby ho postriežka na lissky domow nebola wábila, nuž možno, že aj do rána bol by sa zabawil. Wybral sa teda o

pol noci domow, majúc i hlavu aj flintu dobre na-
 bytú. Ľudia na swadbe ho síce odhovárali, najviac
 ale ženy, aby nesieli o pol noci cez dolinu, lebo že tam
 pri potoku strassiawa. Durko Boriewka sa ale toho
 nebál, ba esšte wystawowal sa tým, že on hoc akú
 mátohu dostriela. Cesta mu welmi dobre ubýwala, lebo
 ho nohy dobre niesly, a nezadlho už bol pri potoku.
 „Ale kýchho paroma to?!“ — Sawička tam už wiac
 nebola, a na druhej strane welká biela postawa proti
 nemu jednu ruku wytrčala. — Táto ináče dosť smelá
 chlapina, bol by sa radššej naspáť na swadbu wrátil,
 keď sa nebol obával posmewkow zo strany tých, ktorí
 ho o pol noci isť boli odhovárali. Naraz mu napadne,
 že weď má na pleci čím brániť sa. Z schytil z pleca
 puskku a zawolal: „Kto si?!“ — Mátoha na té slo-
 wá neodpowedala nissť, ale stála na jednom meste ne-
 pohute. Keď náš podkuráženy horár esšte pár rázi
 tie isté slowá opakowal, a keď od mátohy žiadnej od-
 powede nedostáwal, priložil puskku k licu a — pác —
 strelil na mátohu. Mátoha sa síce nepohla z miesta,
 ale horárovi sa widelo, že jej jeden prst odstrelil. „No
 či wystúpiš už teraz?“ pýta sa horár mátohy, táto
 ale ani slowa neodpowedala. Horár odmeral okom po
 druhý raz a — páčil na mátohu. Keď ani po druhom

strelení mátoha z cesty vystúpiť nechcela, to nášho Durka Boriewku tak hrozne zmátalo, že vzal nie len flintu, ale aj nohy na plecía a utekal ta, odkiaľ bol prissiel t. j. naspäť na weselia. Celá spoločnosť esste bola pohromade, tancujúc a spiewajúc si a len zo pár nasslo sa takých, ktorí už tancovať newládali ale odpocívali na podoprených rukách.

Keď swadebníci, menowite keď ženičky horára cele zadychčaného a bládeho widely, a keď im pozdejsšie rozpráväl celú udalosť; keď potwrdzowal dussou, že na mátohu dwa razy strelil: „Gla, widite pán sused, či sme Wám newrawely, že tam chodiawa chlap bez hlavy a kôň bez nohú? howorili ženičky.

Teraz horár už čussal a neodpowedal ani slowa. Bonúkali ho i winom aj hriatým, ale ani jedno ani druhé od strachu prezrieť nebol wstawe. — Máno ho odprewádzali traja mocní mládenci, a keď prissli k potoku, nenassli už ani lawičku tam, awssať na druhom boku wideli dostrielanú mátohu. Nuž a čože bola tá mátoha? — Bol to wysoký peň, kerý nahal dáky kujúň, odpíliac duba, kerý tam pri potoku stál a kerého w noci keď wedel, že horár na swatbe sa bawi, domow odwliefol.

Zmoť w izbe.

Že sa zmoťy na swete iste nachodia, a že to hrozne potwory sú, znajú rozprávät, tí, ktorí dla ich tvrdenia mali šťastie už wiackrát zmoťow widieť. Dla tvrdenia niektorých ľudí, zmoť má byť w podobe upísaného kuraťa, ktoré obyčajne po mlákach zdržuje sa. Dakeri howoria, že zmoť je čierny kocúr, iní zase, že zmoť je ohnivá gula s ohnivým chwoptom, kerá dolu kominom spúšťa sa, a sebou do toho domu peniaze wlečie. Aby si človek ozaj trebárs aké pletky za zmoťow newymyslel, ale aby toho opravdového zmoťa poznal, budem tu o jednom naoznajšom zmoťowi rozprávät.

Jedného wečera, nie veľká gazdovská rodinka sedela pri kozube a wyprawala si o zmoťoch. Stará gazdinka howorila: „Ej, bodaj ma aby ma, weď je to len dobre takým ľuďom, ku kerým sa zmoť naučí peniaze wláčiť. — Já som počula od starej nebohej susedy rozprávät, že ona jedného gazdu w susednej dedine poznala, kerému zmoť každú noc za wahan strieborných dwaciatnikow dowliekol.“ Gazda sa nato ohlásil: „A ja, bodaj ma, tomu newerim, lebo náš pán učiteľ w onehdá u richtára howoril, že takých zmoťow, o akých aj ty táraš, w swete niet a že na také pletky len

hlúpi ľud veri.“ Gazdina odvetí: „No, keď je pravda, že náš pán učiteľ hovorí o tom, že zmoťow niet, ale aj to tají, že ani mátohy na swete nejesú, a predci kľkych už nadurilo.“ Gazda poznamenal zase: „Žeby ani mátohy na swete neboly, to ani mne do hlavy nejde, lebo wiem, ako raz mojho kmotra prestrassilo, ba aj ja w zime večer widel som dákuśi mátohu w hore.“ Keď sa konečne do wole narozpráváli, a keď sa im už driemať začalo, pobrali sa na odpočinok, prv wšak obhrabali žerawé uhlie a prežehnali pohrábu. *)

Sotwá že boli poliehali, bolo počut po powale hrozny sskrek a buch, až napokon dolu kozubowou die-rou z powaly do izby zrútila sa jedna potwora a oheň esse cele newyhasnuty rozmetala po izbe.

Nassi ľudkowie začali sa prežehnávať, myslíac, že to istotne zmoť o kerom sa boli zhowárali. Do rána síce ani nespali, ale ani z postele nepohli sa. Keď sa už rozodnilo, a gazda swojim koňom issiel seno podať, zočil w kúte pod lawicou wolaké čierne zwiera, kerému keď sa lepšie do oči prizrel, poznal, že to tchor a pri

* Nábožny ľud po dedinách má obyčaj tú, keď oheň pod kozubom wyhasí a ide spať, sprawi nad pohrábou križ, čo má tol'ko znamenat, ako keď by prosil Boha, by ráčil dom ten pred nesstastím ohňa zachrániť.

ňom zadržnutá sliepka. Pochytiac z kúta motýľu a udrúc zvera po hlave, bol sprostený nie len strachu ale aj zdánlivého zmoľa, za kerého kožu dostal od kuffnie-
ra 80 krajciarov, a tak predca doniesol mu zmoľ
ten turáky.

Kapl'ňka w hore, ošwietená sňimi swiecami.

Zstý hospodár wybral sa jedného dňa do mesta, w ktorom bol jarmoľ na dobytok, aby si tam krawu kúpil. Cesta wiedla cez horu a z oboch strán cesty nachodily sa wysoké brehy a wrchy. Na prawom boku tej doliny hrkotal zo skálin bystrý potoček, w kerom sa pstrúhy w hojnóm počte prebehaly. Bolo widieť tu aj woliarikow, ktorí po úbočijnách pásli woly. W dne bolo tade dost príjemne cestovať, nie ale tak po tme, lebo pri najmenšom pochybení w kroku po úzkej ceste, mohol pocestný dolu sa swaliť a nohu lebo ruku zlomiť a pár zubow wybyť.

Keď sa hor zmieneny hospodár domow z jarmoľu s kúpenou krawičkou nawracal, bola už veľká tma a pritom dážd dobre kropil pocestného. Kamaráta iného sebow nemal iba toho kerého pri oľdomássi pod klobúk

skowal a ten ho tu i tu na bok posotil. Keď už asi w polowice cesty bol, k veľkému zadiwieniu svojmu widel na pravej strane pri ceste jednu kaplnku osvietlenú stými swiecami, ktorú tam pred tým nikdy nebol widel. To on dobre wedel, že od rána tak peknú kaplnku nikto wystawiť nemohol, predca si ale ten div wyswetliť neznal, kde sa ona tam wzala. Nášmu hospodárovi bolo ťažko okolo srdca, lebo strach mu aj weseleho kamaráta z hlavy wyhnal, a tak už len sám s krawičkou stáť a na divnú kaplnku dívať sa musel. Miesto to obísť nebolo mu možné a naspäť wrátiť tiež ho mrzelo, preto po tichu stúpал cestou na predok k samej kaplnke, kerá sa mu porád w krajsšej podobie ukazowala. Ale aké zadiwienie bolo, keď sblížil sa k tomu miestu, kde kaplnka zjawiła sa očiam jeho — a keď widel miesto kaplnky, teraz — veľký derawý buč, kerý pastierikowia boli tam zapálili, a ten horiac, na wšetky strany zo seba iskry spal a tým z daleka oswetkenú mnohými swiecami kaplnku predstavowal.

Mátoha w kostole.

Bolo to w letňom čase, keď neskoro w noci zablatený a od dažďa namožený, pritom ale aj hodne

zadyhčaná dedinský hlásnik príbehol do fary s tou novinou, že weru je kostol osvietený a že tam nikoho newidel, keď dnu do kostola kľúčovou dierkou pozeral. Keňaz hlásnika wysmial a powedal mu, aby sa issiel wyšpať, lebo že to snab sa mu len sníwa. Hlásnik nad takouto odpowედou namrzený issiel rowno ku kostolníkowi, kerého trepaním mu na okno zobudil. Kostolník i hneď obliekol sa a issiel s hlásnikom ku kostolu. Už tento widel kostol osvietený. Kostolník aj hlásnik pozerali kľúčovou dierkou dnu do kostola, či tam dáke duchy nezazrú, ale newideli nissť. Už chceli od dweri sa oddialit a domow ijsť, len keď naraz organ zwressťk, a oni obidwaja na zem od strachu popadali. Keď strachom omámený upamätali sa na to, taceľajúc sa fflí domow wedúc sa za ruky. Káno bolo dost chýru po dedine o tom, čo hlásnik s kostolníkom wideli a počuli w noci w kostole. Keď tento chýr tam býwajúci organár dopočul, powedal: „Nuž blázni, weď som to ja bol tam, súblasiac (ssstimujúc) preto w noci organ, že wo dne pre hrmot wzow, keré ustawične okolo kostola hrkocú, w nowe wystawený organ súblasit nemožem

Mátoha pri malej služke.

Jedna malá služočka spávala u dedinského učiteľa w školskej izbe samotná, ako prst. Jedného večera, keď odobrala sa na odpočinok a keď ešte najprv pomodlila sa, lahla si do postele a perinou sa prikryla. Sotvá že sa bola po ussi do perí zakrútila, už očula hrozny trest na oblof dorábät, pozdejšie ale po lawiaciach búchať a naposledok mátoha wrútila sa k nej do postele a ostala pri nej ticho ležať. Nebožiatko dievča, ešte sotvá desať ročné, potilo sa skoro smrteľným potom od veľkého strachu, čoho následkom w slabostiach a mdlobách zaspalo do bieleho rána. Ráno, keď už po widne školské dievky buchaly na dwere, zobudila sa ulakaná služočka, ale veľmi zadivila sa nad tým, keď pri sebe widela ležať susedowu veľkú mačku, ktorá jej bola večer toho strachu nahnala.

Smrť pri cinteríne.

Jeden sedlár zabawiac sa w susednej dedine hodne do noci, ponáhľal sa domow. Cesta kerou kráčal, bola tak hlboká, že z nej človekowi ani len hlavu won ne-

bolo widať. Na ľavej strane nad cestou, nachodil ja veľký cinterín, ktorý do wokola hrádzami obklopený bol a w ktorom pár smutných wrb klonilo svoje konáre k zemi, na nichž i wtedy sowy húkaly. Keď spomenutý sedlár už blízko cinterína bol a keď práve z tej hlbokšej cesty won wychodiť mal, k veľkému jeho prestrasseniu — zdvihla dákaši obluda proti nemu hlavu a natiahla jej dlhé hrdlo. Čo tu robiť? Naspal sa wrátiť bol strach preto, lebo si myslel, že keď by sa wrátil i mátoha by ho ľahko dohonit mohla a daťde lebo zadusila alebo aspon po blate powálala. Ostal za chvíľku ticho stáť a rozmýšľal, čo má urobiť a kade domow sa dostať.

Napokon urobil pár krokow na predok, a tu — wyskóci proti nemu na štyroch nohách — biela — jeho wlastného súseďa Kobyla, kerú tam woliar bol na obnoc pásol, ona ale po ťažkej denej práci ustatá, miesto pasenia sa, tam cez cestu prewalená oddychowala si. Z wylepil jej bakulou prestrassený sedlár zo pár po hrbe a celý zostrassený bežal domow, čo mu nohy daly. Keď prišiel domow, nemohol ani len slowa prerieciť, a preto priwolany lečár, aby ho od skutocnej smrti oslobodil, uznal za dobré, otworit mu žilu. Keď o dakolko dni pozdejšie z postele powstal, wyprávaw celú udalosť

s tým pomerkovaním, že on myslal to, že ho tam pri cinterine smrti čakala.

Hrozny šumot zlých duchov.

Ľstý mäsiar idúc o pol noci z jarmoku domov, zastal na ceste w poli a zapalował si na fajočku. Tma bola veľká, lebo ťažké oblaky pokrývaly oblohu a tu i tu aj dažďik začal na klobúk padať. Prvá zápalka sa mu nechýtila, lebo iste trafila kropka dažďová na ňu, zato, ale druhá zápalka vydala svetlo. Sotwá že rozžatá zápalka ožiarila to miesto, na ktorom mäsiar ten stál, už myslal, že wšsetci zlí duchovia hrnú sa k nemu, bo počul hrozny šumot okolo seba.

Ako nábožny človek, chtiac sa pred domnelými zlými duchmi ochrániť, žehnal sa a robil po sebe križe. — Ale nowá hrúza a strach! Sotwá urobil tri križe, a už myslal, že ho wšsetko zlé do powetria bere, keď mu na hlavu a plecía celý — krdel jarabic sedal. Keby snad čo z kameňa wykresaný a strachom nabraný nebol na jednom meste ostal stáť, možno že by dakereho z tých zlých duchov bol za nohy zdrapil a domoto na ukážku doniesol.

Barboráſſowo ſtraſſidlo.

Bolo to práve na oſtatnie faſſangy, keď dobre potúžený pán barboráš cápal po blate a wode z dedinſkej muziky, čili po nowej móde buď rečeno z bálu. Tma taká bola, že by bol ſotwá poznal toho, kerý by mu bol náhodou w ceste dobré zaucho wylepil, alebo mu z pleca barboru ſtrhol. Ako to po dedinách w obyčaji býwa, wyprawádzala mládež ſwojho barboráſſa až hen na križne cesty a to pri ſpewe a hlaſnom rozhovore. Na križných ceſtách rozlúčili ſa tanečníci s barboráſſom a každý mu wiſſſowal ſtaſtliwú ceſtu a dobrú noc. — On podobne wiſſetkým tiež wiſſſowal dobrú noc. Keď už niſto wiac s nim neſſiel a len ſamotný po tme z boſa na boſ ſa tačal, zriehlil kroky ſwoje, ako len mohol. —

Zaj ale — aká hruza obklopila neboráka, keď mu na barboru, kerú na traku cez plece preweſenú mal, začalo búchať — bum — bum! Barboráš ſa dal w nohy a ſtraſſidlo za nim trepúc porád na barboru. Keď barboráš domow dobehol, bol celý ſplaffený a ſkoro bez ſebä a zhodiac barboru z pleca na poſtel — počul oſtatné filné — bum! A čo bolo? — Nič iné, ako veľký kuš črepa zo ſtareho hrnca, kerý mu chlapci boli

hodili do barbory, a ten pri ríchlom bežaní, keď sa bar-
bora triasla, na steny barbory búchal.

Státoha pri mladom právníkovi.

Jedneho večera neskoro prissiel z hostinca mladý právník do svojho domu, w ktorom len samotný bý-
wal. Sotwá že dwere na pitwore a izbe pozamikal, a
sotwá že bol swiecu vyhafil a na odpočinok sa položil,
k nemalému zadíweniu svojmu počul na dwere izbi
klepať. Na prvé zaklepanie súc trocha prestrassený, ne-
odpowedal ani slowa, keď ale to klepanie až po treťi
raz opakowalo sa, zawolal: „Sto to?“ Z nastalo ticho
a nikdo sa neohlásil. Po malej chwilke začalo poznowe
na dwere klepať a to wiackrát jedno po druhom. Mla-
dý právník zkočiac z postele, zapálil swiecu a pochy-
tiac z kúta ssablu otvoril dwere. — A! — hrúza —
strach newyslowný! A čože bolo? Welký — wyfrmený
gunár, kerého domowá gazdina do pitwora večer zo-
přela, a tento potom svojim zebákom na dwere izbi,
w kerej právník ten spal, klepal.

Mátoha w járkú.

W blízkosti jednej uteffenej dedinky tečie esšte aj dnes bystrý potôček, prez ktorý k priechodu pessich ľudí lawička preložená nachodí sa. — Niže tej lawičky nachodí sa veľký a hustý wrbinový ker, o ktorom každý dedinčan, každá baba, ba každé dieťa zná rozprávať a len preto, lebo hovorí sa o mieste tom, že tam na nowý mesiac máta a strassi. Nassli sa w dedinke tej i takí ľudia, ktorí nie wela na mátohy werili, ale aj tých raz hodne tam nadurilo a pomátalo. Bolo to w jednu sobotu, keď neskoro w noci traja čižmári práwe tou cestou stúpali, kde sa spomenutý wrbinový ker nachodil. Keď už blízko spomenutej lawičky boli a na fajočky si zapalowali, veľmi predesení ostali, keď počuli w járkú w blízkosti onoho krička hrozny člapot po wode a mrmlajúce zhowáranie sa dakejssi obludy. Bola to tam hrozná sнад najwätssia na swete mátoha, kerá wiac raz opakowala té slowa: „Ale — ale, kmotrík! prosím už wás — wás — nože — nože — mi — mi — ne — ne — lejte — lejte — na — na — silu, — už nechcem.“

Keď smelí čižmari lepssie sa prizreli k potoku, wideli po járkú plačkať a metať sa — opilého susjeda, ktorý idúc z krsštenia tou cestou hodne oslopaný, padol

do jarfu; poneważ mu woda do ust a nosa tiekla, on ale myslal, że to kmotor do jeho gágora hriato leje, mrmlal tie slowá, aby ho neponúfal a mu na filu do gágora nelial.

Reby tito smeli páni majstri mátohe z jarfu ne boli pomohli, tak iste mátohá tá bola by sa w potofu tom zatopila.

Mátoha w cinterine.

Jedného wečera, keď veľký dážď lial sa, chlapeci idúc s koňmi na obnoc pášť vo pri cinteríne, počuli temný hlas pri jednom nowom esšte len pred wečerom dokopanom hrobe. Takým chlapcom už wiac nebolo treba k tomu, aby popchli kone a ubehli domow. Bežali jedným duffkom do dediny, pristawiac sa pri dome hrobárovom, serý na fraji dediny býwal. Jamiar, serý spolu aj hlásnikom bol, sedel wyzuth pri fozube a fajčil. Chlapci se strachom wyprávali, čo počuli w cinteríne.

Hlásnik smela chlapina, rozžal swiecu w lampášti, wzał hodnú palicu do jednej a lampáš do druhej ru-

ky a ssiel pozriet, čo to vô weci može byť. Keď prissiel k cinterínu, i on počul ťažké vzdychanie, a preto po-
bral nohy na plecía a ubehol domow. Na druhý deň
ráno, keď jamiar prissiel do cinterína a k jame pred
tým dňom wykopanej, nassiel Macu Dpilokssu w hlbo-
kej jame chrápajúcich spať, kerý w noci, idúc z frčmi
cez cinterín domow oslopaný, spadol do hrobowej ja-
my, ktorú bol jamiar pre mrtvé telo wykopal.

Mátoha w hore.

Zstý hospodár ssiel z mesta L. o pol noci na wo-
ze domow do dediny R.— a to cez dubowú weskú ho-
ru. Ake sa wezme, tu sa wezme jedna, od poly nahá
ženská osoba, ktorá bežiac pred koňmi a krútiac sa wo-
lała: „Huju—ju! huju—ju!

Wlasy mala dlhé až po wás, ona ale bosá a upi-
skaná. Čim kone prudkejšie bežaly, tým ona silnejšie
pred koňmi wyskakowala a sskrek robila, až napokon w
hustej hore sa stratila. Tento muž, keď nasakany do
hostince dobehol a celú príhodu frčmárovi wyprávaj,
dostal odpoweď od frčmára: „To je z tejto dediny
jedna blázniwá žena, kerá w tej hore býwa a každého

pocestného, kerý tou cestou ide, takým sskrekom odprewádza. Biedna a polutowania hodná mátoha.

Mátoha w dedinskej škole.

Dsamelý dedinský učitel, nesoru večer w zime ležal na posteli a pri swieci čital z jednej knižky. Keď sa mu oči spolu lipkať začaly, wyhasiac swetlo, lahol si spať. Keď už swetlo w izbe wyhasené bolo a on driať započal, prebudil ho welký na powale buch, ktorý sa podobal chodeniu ľudskému na powale. Z powaly do pitwora nachodila sa diera, pri ktorej bol postawený rebrík, kerým sa hore na powalu w čas potreby chodiť mohlo. Učitel stanúc z postele hore a swiecu zapáliac ssiel pozrieť do pitwora, čo to tam po powale búcha. — Keď dwere na izbe otvoril, zazrel na rebríku jednu ľudskú nohu, druhá ale esste na powale bola. Zachlopil dwere a pochytíl z kúta puffedu, aby ňou toho strassiafa z powaly zahnal. Za dlhší čas ostalo ticho, až o hodnú chvílu započala mátoha ssmátrať po dwerách izby. — Učitel majúc už plné wrecká strachu, nerozmýsslal mnoho, ale w tom okamžení stre-

lil do dveri. Za čas ostalo ticho a samotný učiteľ otvoriac oblof kričal o pomoc; ponewáč ale sfkola na kraji dediny odialená bola, nikto ho nepočul a tak ani na pomoc neprifšiel. O chvíľku bolo poznomu počuť sfmátrať po dverách kuchyne, až napokon otvorila mátoha kuchynské dwere a ostalo ticho.

Uftraffený učiteľ do rána ani oči nezažmúril, ráno ale keď rozwdňalo fa, wyffiel won, aby fwoju noc obywatelom zwestowal. Za sebou počul aj mátohu wybehnúť z kuchyne, o ktorej ale, že telo a košf bola, preffwedčil fa najlepffie wtedy, keď nafšiel na profstriedku kuchyne prepitujem poctiwe hlawičky „hrbu“, ktorá ffwedčila o tom, že aj mátoha mala hodný ftrach.

Mátoha chytaná.

W meffe B. Š. zomrel gazda aj s gazdinou, zanechajúc po sebe jeden dom bez nápadníkow. Sotwá že zomrelých boli pochowali, hned na druhú noc hrozný trefš a buchot po powale počuli tí dorábäť, feri w tom dome nocowali. Ponewáč fa ten trefš a buch po wiac noci opakowal, rozniešla fa po meffe tá powešf, že w

tom dome gazda s gazdinou chodiewaju w noci mátat. Od toho času nechcel žiaden w tom dome ani bývať, ani dom ten odkúpiť, bojac sa nepokoja a nezdobi.

Dom ostal za dlhší čas prázdny, neobydlený. Bolo to w ten čas, keď sa žiaci na vyššie školy schádzali zvykli w oktobri. Traja mladíci a hodni figliari, počuli o tom dome, kde mátať. Mysleli si: bude to dobre za darmo hospodu dostať, a človek za hospodu môže trochu aj buch počúvať. Prosili predstaveného mesta, aby im dovolil w dome tom bez platu bývať, a predstavený mesta im to s wdáčnosťou dovolil.

Hneď w prvú noc nassí amici pokoja nemali, lebo cez celú noc po powale a kuchyni taký buch a tresť dorábalo, že ani oko zažmúriť nemohli. Ránu utíchlo a počuli pitvorné dvere otvoriť. Na druhú noc uzhororili sa na tom, že mátohu lepšie obozru, alebo jestli bude možné ju chytiť. Najstarší žiak stal si k pitvorným dverom s hodným drúkom, mladší s polenom ku kuchynským dverám a tretí stal si k hrncu, pod ktorým bola ukrýta zapálená swieca. Len čo zwečerilo sa a w dome nastala tma, už bolo počut po powale buch a tresť, a to tak silný, že ssuhajcom wlasý dubky stáwaly na hlawe. Nassi wartássi len stáli, každý na svojom mieste, až keď mátoha k dverom kuchynským pri-

ssla a do jedného wartássa sa buchla, ten schytil ju za hrtan a vykrikel: tu je! Keď to počul ten, ktorý zapálenú sviecu pod hrncom wartoval, zdvihol hrniec tak, že svetlo osvietilo celý pitvor a spolu aj mátohu; kerú ten smelý ssuhaj esste vždy za hrtan držal. Mátoha tá bola w dlhej bielej kosseli majúc po sebe nawessané retazy a iné pletky, kerými ten tresk dorábala. Dost aj profila, aby ju pustili, že wiac už ta neprijde, ale wartássi to urobiť nechceli a nachali ju w tej uniforme do rána. Náno ju wiedli cez mesto k richtárowi, kerý keď mátohu widel, hneď poznal, že to sused domu toho, do ktoreho chodil mátať. Pri wypočutí mátohy wyswitlo, že to preto robiewal ten sused, aby za lacný peniaz ten dom odkúpiť mohol. Ale mu na prazdno zuby klepli!

Strasidlá w starom zámku.

Nebaleko mesta B. stoji starý zámok, w ktorom už okrem kufiw a netopierow žiaden živý tvor nebýwa. Hovorí sa, že w starowekých časoch w tom zámku jeden ukrutný pán býwal, pred ktorim sa celé oko-

lie triaslo a lakalo. Najväčšim nepriateľom že wraj bol kňazstvu, keré, kde len mohol, tam ho prenasledowal. Teraz je zámoť ten už porúchaný a len jedna izba a kaplnka sú došti w dobrom stawe zachowané. W izbe tej, ktorú lud zbrojnicou menuje, možno esste aj teraz widieť rozličné starožitnosti, ako sú: zbroje, panciere, wšseliaké nádoby a staré železiwá. Wšsetko sú to tam také weci, ktoré poukazujú na to, že od toho času, čo té weci nové byly, už wela wody z rieky po pri zámku tekúcej do mora uplynulo: O tej zbrojnici lud howorí, že w nej na now mesiaca máta a strassi. Tomuto predsudku weria mnohí aj z tých, ktorí sa medzi wzdelanejššich počítat chcejú.

Jedného dňa wiac wojenských dôstojníkow spolu sedelo, medzi ktorimi bola rozprávka o menowanom zámku. Jeden z nich twrdil, že on trebárs kedý bude spať w tej zbrojnici. Zní nechceli mu weriť, čoho následkom powstala medzi nimi stáwka. — Stáwka bola wysoká, kerú mal wyhrať ten, kto osmellí sa w zbrojnici spať. Jedného wečera, keď bolo now mesiaca, wystrojili dôstojníci toho do zbrojnice, kerý bol powedal, že on tam bez swetla nocowať bude. Dwere na zbrojnici zamkli a odissi preč. Gotwá že tí zámoť boli zanechali a dôstojník w zbrojnici sám na fajočku si bol

zapálil, strhol sa wietor a husté oblaky oblohu pokry-
ly. D nedlho začalo sa blýskať a za tým ťažké hrme-
nie nasledowalo. Hrmawica wždy wiac bližila sa, až
takého stupňa dostahla, že oblaky na zbrojnici triasli
sa a hrcotaly ťa zuby človeka toho, kerého zimnica
drwy. Dostoyníkowi začalo byť otupne, lebo zaspať ne-
mohol. W najwäčšej tej hrmawici a dáždi bolo počúť
na wáži dwanástu hodinu biť. W tom sa otvorily na
zbrojnici dwere. — Štyria mušy doniesli do zbrojni-
ce truhlu a w nej mrtvého. Na truhle horely tri swie-
ce. Za nimi prissiel jeden welmi stari kňaz a postavil
sa k truhle, kerú medzi tým tí štyria boli zložili na
zem. Stari kňaz započal posunkámi obrady konat. Keď
toto dostojník widel, powedal hlasite: „Znám, že wy
len ludia ste a mne strachu nahnať nemožete, preto
odstúpte a nahajte ma w pokoji.“ Ti sa ale nedali
mýliť a konali swoje obrady bez toho, žeby slowo boli
prerielli. Dostojník esse raz opakowal swoje slowá
awssak s tým dodatkom, že jestli neodstúpä, on trebars
na kerého kolwek z nich strelil. Na této slowá obrátil
sa stari kňaz k nemu a ukázal mu na prse aby stre-
lil. Dostojník — strelil, ale hned ho pressiel mráz, keď
mu stari kňaz gultu naspať zahodil.

Dostojník wytiahol šablu a čtiac udreť na kňaz-

za, ťerul na truhlu, čoho následkom ťabla ťa prelo-
mila, dôstojník ale porazený ťlakom pádol na zem.

Na druhý den wyzweдело ťa, čo bolo wo weci.
Dôstojníci, ťerí ťa boli s tým ťawili, preplatili jeho
ťluhu, ťerý ťwojmu pánowi z nabitej piťtole wyňal
gulku a tento potom bez gulky ťrelil na zmieneného
ťňaza, ťerý už w ruce prihotowenú gulku držal a pri
ťrelení hodil do dôstojníka. Pritom wťťetkom, že tí pre-
oblečení mníšy, ktorí práwe len dôstojníci boli, ťtáwku
wyhrali, boli wťadení do chládku, kde jeden druhého
mátať mohli.

Mátoha na powale.

W zimňom čaje jedneho wečera ťedela čeliadka
okolo teplých ťachiel a rozprávála ťi o mátoháč. Z
tretieho domu ťuťeda wyprávála, ako raz keď iťťla ne-
ťkoro wečer z pola, naťraťťil ju trň, ťerý ťa jej bol na
ťťaty zachytil a jej ťa zdálo, ako by ju dakto bol za
ťťaty držal. Starý ťuťed zase wyprávál, že aj jeho ťta-
rá ťťupka naťraťťila, ťerú bol ťuťed zapchnutú na žrdi
do jačmeňa poťtawil na to, aby wrabce, ťeré mu jač-

meň zobaly, nastrassil. Medzi týmto rozhovorom počuli sediaci buch na powale. Deti poskákaly do perin a ufrútily sa po ussi. Každý twrdil, že to mátoha na powale. Ten buch sa esste raz opakowal, len že o wela silnejšie než po prvýkrát. Jeden mladý sjuhaj, ktorý práwe tam pri sšwárnej Buzky besedowal, chtiac sa smelým ukázať, wysšiel won obzreť tú mátohu. Sotwá že dwere za sebou zachlopil — sšríkol, čo mu hrdlo dalo: „cigán, cigán! Wššeci wybehli won, pochytiac každý čo mu najprw pod ruku padlo. Medzitym už smelý hrdina držal cigaňa za hrtan, ferý držal pod pazuchou hodný polt slaniny. Ej, ale chudák „more“ dostal omaftu po chrbáte.



Prídatok.

Kozia skala a skalný mních.

(Skutočný príbeh, dla ústneho zdelenia wyprává F. J.)

Stolica turčianská je zaisťe bohatá na vysoké hory a vrchy, lebo weď celá, sta dáka veľká zahrada obhradená je vysokými horami. Zvlášť na východnej strane Turca, vypínajú sa ohromné skalnaté vrchy, ktoré pri jasnom počasi, zvlášť ale pri západe slnka, ukazujú pekny prírodný obraz. Mezi túto skupeninou ohromných skalist, nachodi sa jedna zvláštna a ludu na okolí býwajucemu dobre známa skala pod názvom „Kozia skala.“

— Skala to ohromne veľká, w ktorej pekni jäsťyna sa nachodi. W jäsťyni tej obecny lud howori, že tam veľké poklady sú uschované, ktoré že jeden „skalný mních“ stráži, a z nich len tomu nabrat dowoli, komu sa on pred „Wstúpenim Páne“ wečer tam zjawi a poklady tá ukáže. Mnogi ludia už jäsťynnu tú w taký čas nawštwili, keď sa „skalný mních,

zjawiť mal, ale ho chudáka tam nikdy žiaden človek nenassiel, — a tak ani žiaden pred tým z pokladov tých domov nič neodvliekol.

Pred pár roky vybral sa tiež jeden čizmár z dediny H. práve pred „Wstúpenim“ ten večer do „kozej skaly“ mysliac si, že dobre bude bez práce s peňazom prijsť a tam si z hotových do kapsy nahrnúť. Na konto toho, čo sa tam v jaskyni úfal dostať, vzal si do hodnej sklenice „šnapsu“ aby — keď to strowý — dostal viac smelosti pýtať peniaze od skalného mnicha. Večer bol pekný a veľmi milý, lebo celá príroda brala ten najkrásnejší obraz jarný na seba. Jarnie kvietky už pokrývaly celú dolinu a w bystrom potoku bolo widno množstvo drobných pstruhov, keré sa sem-tam prebehávaly a ligotaly, šta zlaté dukáty, o kerých sa nášsmu čizmárovi ustawične sniwalo.

Wtáčatká si esste milo prespewowaly, keď pán majster hor dolinou ku „kozej skale“ štúpäl, a ľahko mu bolo ist, keď ako podotknuto, mal pre posilnenie a pre dobrú wolu hodnú flassu w kapsy, z ktorej podchwilou odchlypowal, až sa mu konečne celý obsah z flassky minul, kerú potom, keď z nej wiac tiecť

nechcelo, otrepal o skalú. Už sa bolo hodne zmrklo, keď cele upotený prissiel ku „Kozej skale“, do ferej, keď sa najprv esšte do welkeho krepna ukrútil, wnissiel a na prawom boku jástyni do túta sa usadil. Twár jeho sa červenala sta večernie zore, a z pod welkého flobúta kufaly jasné oči sem-tam po jástyni, dcejúc čim škôr daŕde „Skalneho mnicha“ zazriet.

Esšte nebola polnoc, keď plný mesiac kufnul do jástynne a swojim swetlom oswietil celú jástynnu na tolko že pán čižmár môhol aj na dlani penjaze čítať, keré už o chwilkú istotne ufal obdržať. Práwe wtom ofamženi bolo pred jástynnou widno jedneho starca zafstať, ktorý si pod pazuchou nesúcu welkú knihu napráwal. Dlhé biele wlasny a welká sfediwá brada poukazowaly na to, že to ten skalný mnich, kerého čižmár w jástyni čakal. Dlhý čierny plássi až po päty a welky flobúť, dáwaly starcowi strassnú podobu. Na jeho twári bolo pozorowať dákesi prekwapenie. Keď si trocha odkasslal, oslowil w kúte sediacého čižmára tymito slowami: „Starý otče! Wy dobre znáte, že ja už pätnásty raz tu wo Wassom bydle wždy w tento istý deň ro-

fa nachodim sa, ale esšte nikdy pred tým — wdaka Wám — len práve teraz mám šťastia Wás tu widieť. — To wiem, že Wám neni tajné, prečo ja sem chodim a túto dlhú cestu každoročne fonám a werte mi, keby som peniaze nepotrebowal, nuž by som bol aj teraz radšej doma sedel, ako Wás prissiel znepokojo- wať a o peniaze unowať. Mnoho siče nechcem, aby som od razu nespysšnel, ale zase ani welmi málo, aby Wás znovu o pár rokow nemusel prijsť sem unowať. Prosim Wás, aspon mi do tohoto klobuka zo tri raz namerajte!“

Ten čižmár w kúte — ktorého onen sta- rec za skalného mnicha držal, wywalil oči šta dáke plánky a trasúcim hlasom opýtal sa starca, ferého zase on za skalného mnicha uznáwal: „Nuž a kdože ste Wy?“ — „Ja som z Siptowa z S. čižmár, ako Wám je zná- mo.“ — „Nuž a ja som z Turca z H. tiež len čižmár.“ — „Ba do paroma!“ — howori starec. „No, ináčé nemáte — doložil čižmár — a ako widim, ani Wy ani ja tu niššt nedo- staneme.“ — „No, nech to tu diabol uchytí aj s „Kozou skalou!“ howoril ššediwy starec. Keď sa esšte spolu trocha pozhowárali, re=

zissli sa každý na svoju stranu, a nikdy wia-
cej neprissli do „Kozej skaly“ pre peniaze.

Zablúdivý chlapček.

(Podal zo skutočnosti A. Gh.)

W stolici C. na vychodnej strane roz-
prestierajú sa vysoké skalnaté vrchy a ho-
ry, pod ktorými jedna hodná dedina B. sa
nachodí. Cez samú dedinu z hôrnej doli-
ny tečie veľký potok, w ktorom už niejedno
dieťa svoj život stratilo, keď lebo pri lapaní
ryb, alebo náhodou prudká woda ho schytila,
a len mŕtvé daľde na breh vyhodila.

Na hornom konci dediny býwa starý wa-
lach, ferý prez leto svoje „owceky“ po do-
linách a grunoch pasáwa, w zime ale do horny
drewo rubať chodiawa. Keď walach w lete
doma daľku zvláštnu prácu má, posielal swoj-
ho už dost hodného chlapca owce pásť, ktorý
to s veľkou radosťou toná. Jedného dňa
poslal walach tiež chlapca s owcami do horny,
lebo jeho doma pilná práca čakala, ferú odlo-
žiť nemohol. Bolo to už w pozdnu jaseň,
práve keď prvé mrázy za rána dáwaly lú-

kam bielu farbu. Starý walach mal esšte i
 jedneho polstwrta ročnieho chlapčeka, ktorý
 tiež so staršsim chlapcom wybral sa owce pásť,
 lebo to bola jeho najwäčšia radosť, keď sa
 mohol do hory dostať. Keď chlapeci došli s
 owcami do hory, nashierali rážda a natládli
 si ohňa, pričom menšii chlapček wesele si po-
 skakowal. Celý deň padal dažď a podwečer
 kotúče snahu, od kerého zwlášť menšii chlap-
 ček natolko premrzol, že mu zúbky klepať
 začaly. Staršii chlapec powie k mladšiemu:
 „Dožko! choď dolu do doliny a čakaj ma pri
 tom malom mostiku, tým ja z wrchu owce
 dolu pozháňam.“ Dožko poslušnuľ staršieho
 bračeka, a sšackal šta mladý zajáček dolu do
 doliny až konečne došackal k mostiku, kde
 mal bračeka čakať. Bezpochyby mu muselo
 byť zima; lebo sa pobral od mostika hor do-
 linou domniewajúc sa, že ide domow k
 matke, ktorá ho šta kus zlata milowala. Ce-
 štu leda zmýlil, a nadarmo sa ponáhlal što-
 rej domow dobehnuť, lebo čím dial hore do
 doliny bežkal, tým sa dial od domu zďalowal.
 Mezitym staršii chlapec prissiel s štedlom
 owiec k zmienenému mostiku, pri ktorom ale

mladšieho bračeka nenassiel. Mysliac si, že Jožko ssiel rowno do dediny, welmi sa oňho netrúpil. Keď chlapec prissiel s owciami domow, hned sa ho opytowala matka, kde Jožka nahal, nad čím sa chlapec zadivil a powedal: „Jožko už pred hodinou mal byť doma, ale bez pochyby musel cestu zmýliť, keď doma není. Matka a otec Jožkow sa zlakli a bežali hore dolinou maleho Jožka hľadať, wywoláwajúc po doline: „Jožko, Jožko!“ W tom sa pustil dažď pomiešaný s kotučmi snehu a dúl wietor rowno od sewera tak chladný, že rodičia Jožkowi od zimi triast sa začali a boli nuteni, pod jeden strom sa utiahnuť, ažby ten wýchor prestal.

Malý Jožko unowaný a oslabnutý od chôdze, pritom premrznutý a umoknutý od dažďa, zastal konečne pri troch stromoch, wyzliekol kabátik, a ponewáč ho rodičia boli naučili na to, že wždy pred spaním pekne sa pomodlil: kľaknul si na kabátik, a modlil sa, pričom na konci modlitby doložil obyčajné stowá: „dobrá noc otcovi aj mamke!“ a w tom usnul, kľaciac na folienoch a majúc položenú hlavičku na prestre-

nom. kabátiku. Hľadícia celú noc hladali dieťa, ale wšetko wywoláwanie na Jožka ostalo márne, — lebo ich Jožko nepočul.

Tri dni hladali Jožka rodičia i chlapi, ale ho nikde w hore najst nemohli. Na štvrtý den vybrala sa ho hľadať celá dedina, a jeden starý muž bol tak šťastliwý najst to miesto, kde malý chlapček spočíwal — ale už wečný sen; lebo bol zamrznutý. Celá dolina ožiwala sa plačom, keď zamrznutého Jožka niesli do dediny.

Na smutnú pamiatku miesta toho, kde malý Jožko svojim rodičom ostatný raz dobrú noc zawinššowal, nanosili občania hromadu skalá, kerú pomenowali: „Jožkova postielka.“



Knížnica štátneho pedagogického ústavu
v Bratislave

P28.945